

Oponentský posudek diplomové práce

Název: *Odštěpené subjekty od KSČ(M)* (Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav politologie, 2010, 108 stran rukopisu)

Autor práce: Michal Zítek

Autor posudku: Martin Štefek

Diplomová práce Michala Zítka má za cíl pojednat o problematice subjektů, které se po listopadu 1989 oddělily od komunistické strany. Je strukturována do sedmi kapitol (včetně seznamu použitých zdrojů), přičemž výklad je situován do tří hlavních částí. V první části je popsán vývoj v KSČ(M) a předpoklady pro vnitřní štěpení strany (kapitola 2.). Zbývající dvě části (kapitola 4. a 5.) se zabývají hlavními proudy odštěpených subjektů, které Zítek nazývá „ortodoxně komunistický proud“ a „demokraticko socialistický proud“.

Diplomant se rozhodl zpracovat obtížné téma, ke kterému (jak sám v úvodu zdůrazňuje), není mnoho pramenů. V úvodu práce však není ani stručné shrnutí stavu bádání v dané oblasti, ani úvaha o způsobu, jakým bude autor s dostupnými zdroji pracovat. Hledáme-li v úvodní části nějakou metodologickou rozpravu, narazíme na pasáž, kterou si dovolím citovat: *„Jelikož souborných knižních materiálů je k danému tématu minimum, stalo se základem mojí práce bádání v dobových tiskových materiálech či programových materiálech. Dá se tedy říci, že moje práce je založena na základě studia základního vývoje mateřské Komunistické strany Československa (Čech a Moravy), z klasických děl, které u nás byly tomuto tématu věnovány a tento proces popisují.“* (s. 11). Autor také v úvodu sděluje, že měl v plánu užít metodu oral history, k čemuž nakonec nedošlo. V předposledním odstavci první kapitoly je vysvětlena strukturace textu a charakterizován výstup práce. Úvod je tedy zcela chybně formulován jako závěr, z čehož plyne absence jakékoliv výzkumné otázky a formulování hypotéz (nebo vysvětlení, proč není možné hypotézu formulovat).

První část (2. kapitola) se zabývá vývojem KSČ a následně KSČM. V podkapitole 2.1. autor identifikuje Klub za socialistickou přestavbu Obroda jako první subjekt, jenž se od komunistické strany odštěpil. Zahrnutí Obrody do výčtu „odštěpených subjektů“ je velmi diskutabilní. Již zde se projevuje jistá nepromyšlenost postupu práce a nejasná metodologie.

Po stručném pojednání o reformních proudech uvnitř KSČ před rokem 1989 se autor zabývá názorovým štěpením uvnitř strany a vznikem jednotlivých uskupení po mimořádném sjezdu KSČ v prosinci 1989, ustavením KSČM, Demokratické levice v KSČM a Levého Bloku. Chronologický popis vývoje v KSČM končí událostmi po prostějovském sjezdu v červnu 1993 (podkapitola 2.8.) a následuje jedenáctiřádková analýza „aktuálního vývoje“ (podkapitola 2.9.). Na stranách 18-27 autor přináší přehledný popis vývoje jednotlivých subjektů, přičemž čerpal z následujících tří publikací: Fiala Petr, Holzer Jan, Mareš Miroslav, Pšejza Pavel; *Komunismus v České republice*; MPÚ; Brno; 1999. Hloušek Vít, Kopeček Lubomír (EDS); *Rudí a růžový*; MPÚ; Brno; 2002. Malíř Jiří, Marek Petr a kol.; *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*; Díl 2. *Období 1938-2004*; Doplněk; Brno; 2005.

Čtvrtá a pátá kapitola se zabývá dvěma proudy odštěpených subjektů, které autor již v úvodu definoval. Čtvrtá kapitola pojednává o „ortodoxně komunistickém proudu“ a zahrnuje podkapitoly popisující uskupení „Za socialismus“, „LUNSZ“, Stranu československých komunistů a Komunistickou stranu Československa. Samotná podkapitola je věnována i Miroslavu Štěpánovi (s.46-49). Kolega Zítek zde čerpal z životopisného interview (Vaněk Miroslav, Urbášek Pavel; *Vítězové? Poražení? Životopisná interview –*

Politické elity v období tzv. normalizace 2. díl, Prostor; Praha; 2005) ale pravděpodobně také z dalšího zdroje, jelikož některé zde uvedené údaje jsou chybné – např. tvrzení, že Štěpán nebyl členem ÚV před tím, než byl zvolen členem předsednictva ÚV KSČ.

Pátá kapitola se nese v duchu kapitoly čtvrté. Jedná se o deskripci jednotlivých skupin (Demokratické fórum komunistů, Demokratická levice v KSČM, Strana Demokratické levice, Levý Blok, Strana Demokratického socialismu). Po (mnohdy velmi zajímavém) popisu geneze dané skupiny, případného procesu přerodu v politickou stranu či slučování s jinými stranami, následují dlouhé citace z programů uskupení (s. 51-52, 69-72, 78-83, 95-99), přičemž často není úplně zřejmé, jde-li o autorovu interpretaci či o citaci pramene. Poměrně velký prostor je opět věnován profilům osobností. Zde bych velmi zvažoval, zda-li informace o životě Michala Krause (například to, že pořádal dětské tábory) jsou přínosem akademické práce.

V závěrečné kapitole autor píše, že společným prvkem popsaných stran je jejich cíl „stát se jakýmsi integrujícím prvkem levice“. Kvůli jejich slabé pozici však nedisponovaly autoritou, aby takové integrace dosáhly. V posledním odstavci práce se diplomant zamýšlí nad otázkou, která z dvou dosud existujících odštěpených stran (KSČ, SDS) má větší šanci na úspěch. Zítek se domnívá, že šanci uspět má spíše „Štěpánovská“ KSČ. Tuto domněnku zdůvodňuje možností návratu ekonomické krize, která zasáhne sociálně nejslabší vrstvu obyvatelstva a ta bude hledat radikální řešení.

Kdybych měl zhodnotit formu předloženého textu, užil bych výrazu, kterým autor sám svoji práci na straně 102 charakterizuje – a sice, že jde o dobrý „přehled“. Otázkou je, zda podobná deskriptivní práce (navíc za použití literatury, jež je převážně deskriptivní) může být považována za zásadní výstup magisterského studia na Ústavu politologie. V diplomové práci je velmi málo autorovy vlastní invence. Výjimku snad tvoří třetí kapitola, která se zabývá pozicí odštěpených subjektů a situací české levice (otázka antisystémovosti KSČM, její koaliční potenciál, elektorát levicových stran). Nutno však říci, že jednotlivé úvahy mají intuitivní, spíše než empirický základ.

V práci zcela chybí jakákoliv zmínka o teorii. V rámci daného tématu se logicky nabízí teorie vnitřního dělení stran. Zde bych doporučil zejména pojetí, která pocházejí od politických vědců, jako je M. Duverger, R. Rose, G. Sartori nebo F. Boucek. Opomenutí teoretických konceptů má za následek konceptuální a pojmovou rozkolísanost. Diplomant pro označení kvalitativně různých skupin užívá pojmy „proud“, „křídlo“, „frakce“ zcela nahodile a zaměnitelně.

K formální stránce, zejména ke způsobu citování, mám následující připomínky:

- na straně 54 chybí citace na zdroj: „Podle slov Jiřího Kofránka...“
- není zcela jasné, z čeho autor čerpal na stranách 64-66
- na straně 67 chybí odkaz na „jiné zdroje“ (řádek 10)
- odkaz na periodikum *Dobrý večerník* na straně 75 je chybně uveden
- na stranách 88, 90, 91, 94 je citován pramen, jenž není uveden v seznamu zdrojů

Za zcela zásadní problém považuji to, že autor práce uvádí v seznamu použitých zdrojů (s. 103-107) celkem 87 položek (34 knih, 8 studií, 7 stranických materiálů, 11 internetových zdrojů a 26 položek periodik), ačkoliv v textu cituje pouze 19 položek, z toho 6 knih. Uvádím zde seznam zdrojů, který má autor ve své práci. Tučně zvýrazněné položky jsou v textu citovány.

- Alan Josef, Gál Fedor, Jirák Jan, Kakosová Tereza, Kapr Jaroslav, Kotlas Petr, Šoltys Otakar, Timoracký Marian; Volby; Egem; Praha; 1993
- Bastl Martin; Radikální levice v České republice; MPÚ; Brno; 2001
- Bilak Vasil; Paměti Vasila Bilaka I + II; Agentura Cesty; Praha; 1991
- Brokl Lubomír a kol.; Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky; Sociologické nakladatelství; Praha; 1997
- Brokl Lubomír, Mansfeldová Zdeňka, Kroupa Aleš; Poslanci prvního českého parlamentu (1992-1996); Sociologický ústav AV ČR; Praha; 1998
- Cigánek František; Kronika demokratického parlamentu 1989 ? 1992; Praha; 1992
- Doubek Vratislav red.; Společnost v přerodu: Češi ve 20. století: sborník referátů z cyklické konference Demokracie 2000; Masarykův ústav Akademie věd ČR; Praha; 2000
- Dvořáková Vladimíra; Gerloch Aleš (uspořádali); Krystalizace struktury politických stran v ČR po roce 1989; Česká společnost pro politické vědy; Praha; 1996
- Fiala Petr (ED); Politický extremismus a radikalismus v České republice; Masarykova univerzita v Brně; Brno; 1998
- Fiala Petr (Ed.); Politický extremismus a radikalismus v České republice; Masarykova univerzita v Brně; Brno; 1998
- Fiala Petr, Holzer Jan; Strmiska Maxmilián a kol.; Politické strany ve střední a východní Evropě; MPÚ; Brno; 2002
- Fiala Petr, Holzer Jan, Mareš Miroslav, Pšeja Pavel; Komunismus v České republice; MPÚ; Brno; 1999**
- Gjuričová Adála, Kopeček Michal; Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989; Paseka; Litomyšl; 2008
- Grzymała-Busse Anna; Redeeming the communist past the regeneration of communist parties in East Central Europe; Cambridge University Press; Cambridge; 2002
- Hloušek Vít, Kopeček Lubomír (EDS); Rudí a růžový; MPÚ; Brno; 2002**
- Kokošková Zdeňka, Kokoška Stanislav (ED); Obroda - klub za socialistickou přestavbu: Dokumenty; Maxdorf; Praha; 1996**
- Krejčí Oskar; Kdo vyhraje volby 1992; Ucho; Praha; 1992
- Krtílová Marianna (o.r.); Poslední hurá: stenografické záznamy z mimořádných zasedání ÚV KSČ 24. a 26. listopadu 1989; Cesty; Praha; 1992
- Křížkovský Ladislav; Politické strany a hnutí v mechanismu voleb v ČSFR; ČECHOS; Praha; 1992
- Kubát Michal; Postkomunismus a demokracie: politika ve středovýchodní Evropě; Dokořán; Praha; 2003**
- Kunc Jiří; Stranické systémy v rekonstrukci; Sociologické nakladatelství, Praha; 2000
- Malíř Jiří, Marek Petr a kol.; Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004; Díl 2. Období 1938-2004; Doplněk; Brno; 2005**
- Mansfeldová Zdeňka (ED); Czech republic: The first election in the New republic, 1992-1996; Edition Sigma; Berlin; 2003
- Lewis Paul G. (ED); Party structure and organizations in East - Central Europe; Elgar; Cheltenham; 1996
- Otáhal Milan; Opozice, moc, společnost 1969-1989; Maxdorf; Praha 1994
- Otáhal Milan; Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunistického režimu; Doplněk; Brno; 1999
- Pšeja Pavel; Stranický systém České republiky: politické strany a jejich vývoj 1989-1998; Centrum pro studium demokracie a kultury; Brno; 2005
- Staniszki Jadwiga; Post-communism: the emerging enigma; Warsaw; Polish academy of science; 1999
- Strmiska Maxmilián, Chytil Roman, Šedo Jakub, Eibl Otto; Volební komplexity zemí V4; Centrum pro studium demokracie a kultury; Brno; 2009
- Sviták Ivan; Levý blok; SAKKO; Praha; 1992
- Šafaříková Vlasta a kol.; Transformace české společnosti 1989-1995; Doplněk; Brno; 1996
- Vaněk Miroslav, Urbášek Pavel; Vítězové a poražení: životopisná interview ? politické elity v období tzv. normalizace; Prostor; Praha; 2005**
- Vesselin Dimitrov; Governing after communism; Rowman & Littlefield; Lanham; 2005
- Vodička Karel, Cabada Ladislav; Politický systém České republiky; Portál; Praha; 2003
- Studie:
- Hampel Stanislav, Herzmann Jan, Tomek Ivan, Kobylková Vladimíra; Volby 1992; Souhrnná zpráva; IVVM, Praha; 1992
- Jičínský Zdeněk; Československý parlament v letech 1990-1992; Politologická revue 1; Praha; <http://www.cspv.cz/politologicka-revue.html>; staženo 1.5. 2010 16:30
- Kuklík Pavel; Volby v České republice 1990 ? 1999; ČSÚ; Praha; 2001
- Kuklík Pavel; Volby do Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky v roce 1992. 4., Výsledky přednostního hlasování pro jednotlivé kandidáty všech politických stran a hnutí, které kandidovaly ve volbách do Federálního shromáždění ČSFR v roce 1992; ČSÚ; Praha; 1993

Mareš Miroslav; Lidová unie národní a sociální záchrany a vývoj ortodoxně-komunistického proudu v České republice; www.cepsr.cz; staženo 2.5. 2010 16:00

Novák Miroslav; Utváření stranického systému; Politologický časopis č. 2; MPÚ; Brno; 1999

Odbor statistiky obyvatelstva ? ředitelka Růžková Jiřina; Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 1996, díl I. + II.; ČSÚ; Praha; 1996 + 1997

Vlachová Klára; Stranická identifikace v České republice; Sociologický ústav AV ČR; Praha; 2000

Stranické materiály:

Proč volit Levý blok

Program SDS

Programová východiska LB pro volby 1996

Programové prohlášení přípravného výboru Klubu za socialistickou přestavbu Obroda; Praha; 1989

S čím jde DFK na mimořádný sjezd KŠČ; Praha; 1989

Volební program SČK; Československo-práce-socialismus

XVIII. sjezd Strany československých komunistů; Obnova-dokumenty; Praha; 1996

Internetové zdroje:

www.cepsr.cz

www.denik.cz

www.ecn.cz/ENV/VOLBY/PROFILY/LB.HTM

www.idnes.cz

www.iips.cz

www.ksc.cz

www.kscm.cz

www.michalkraus.eu

www.psp.cz

www.sds.cz

www.totalita.cz

www.volby.cz

Periodika:

České a moravskoslezské zemědělské noviny; ročník 3; 1. zemská; Praha; 1993

Denní telegraf; ročník 1; INTEGRA; Praha; 1994

Denní telegraf; ročník 3; INTEGRA; Praha; 1996

Dobrý večerník; ročník 3; P.P.B.; Praha; 1995

Hospodářské noviny; ročník 7; Economia; Praha; 1996

Lidové Noviny; ročník 4; Nakladatelství Lidové noviny; Praha; 1991

Lidové Noviny; ročník 5; Nakladatelství Lidové noviny; Praha; 1992

Lidové Noviny; ročník 17; Nakladatelství Lidové noviny; Praha; 2004

Listy; ročník 25; Economia; Praha; 1995

Listy; ročník 26; Economia; Praha; 1996

Metropolitní telegraf; ročník 1; Metropolitan; Praha; 1992

Mladý svět; ročník 35; Mladý svět; Praha; 1993

Parlament; ročník 3; Orbis; Praha; 1996

Práce; ročník 50; Deník Práce; Praha; 1995

Práce; ročník 51; Deník Práce; Praha; 1996

Právo; ročník 6; Borgis; Praha; 1996

Reflex; ročník 5; Praha; Ringier; 1994

Rudé právo; ročník 68; Praha; 1989

Rudé právo; ročník 70; Borgis; Praha; 1991

Rudé právo; ročník 71; Borgis; Praha; 1992

Rudé právo; ročník 72; Borgis; Praha; 1993

Rudé právo; ročník 73; Borgis; Praha; 1994

Rudé právo; Ročník 74; Borgis; Praha; 1995

Svobodné slovo; ročník 48; Melantrich; Praha; 1993

ZN noviny; ročník 1; 1. zemská; Praha; 1994

ZN noviny; ročník 2; 1. zemská; Praha; 1995

Hodnocení: Práci považuji za slabou, přesto ji doporučuji k obhajobě. Navrhuji podmíněčné hodnocení stupně **dobře – neprospěl (3-4)**. Chtěl bych zdůraznit, že hodnocení „dobře“ (3) je možné pouze za předpokladu, že diplomant přesvědčivě zkušební komisi vysvětlí, jakým způsobem využíval při psaní diplomové práce zdroje, které uvedl v seznamu, ačkoliv je vůbec necitoval.

V Praze 27. ledna 2011

Mgr. Martin Štefek